

Socioekonomski položaj jednoroditeljskih obitelji

Levanić, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:878214>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Laura Levanić

SOCIOEKONOMSKI POLOŽAJ
JEDNORODITELJSKIH OBITELJI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Prof. dr. sc. Zoran Šućur

Zagreb, 2024

Sadržaj

1. UVOD	1
2.1. <i>Demografska obilježja jednoroditeljskih obitelji u Hrvatskoj i Europi</i>	2
2.2. <i>Tipovi i uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji</i>	3
2.2.1. <i>Jednoroditeljske majčinske obitelji</i>	4
2.2.2. <i>Jednoroditeljske očinske obitelji</i>	7
3. SOCIOEKONOMSKI POLOŽAJ JEDNORODITELJSKIH OBITELJI	8
3.1. <i>Ekonomski položaj</i>	8
3.2. <i>Socijalni položaj</i>	14
4. DJECA U JEDNORODITELJSKIM OBITELJIMA	17
5. PODRŠKA JEDNORODITELJSKIM OBITELJIMA	18
5.1. <i>Formalna podrška</i>	18
5.2. <i>Neformalna podrška</i>	19
6. ZAKONSKI OKVIR I PRAVA JEDNORODITELJSKIH OBITELJI	20
7. ZAKLJUČAK	25
10. LITERATURA	27

Socioekonomski položaj jednoroditeljskih obitelji

Sažetak: Ovaj rad donosi pregled socioekonomskog položaja jednoroditeljskih obitelji s naglaskom na izazove s kojima se suočavaju u društvu. Cilj rada bio je pružiti uvid u dosadašnje podatke o ekonomskim i socijalnim preprekama koje ove obitelji doživljavaju, uključujući nejednak pristup tržištu rada, manjak socijalne i financijske podrške te posljedice tih izazova na kvalitetu života jednoroditeljskih obitelji, uključujući i djecu. Metodologija rada uključuje pregled relevantne literature, istraživanja i statističkih podataka iz različitih izvora kako bi se pružio sveobuhvatan uvid u stanje jednoroditeljskih obitelji u EU i Hrvatskoj. Rezultati pokazuju da jednoroditeljske obitelji, osobito one s majkama kao glavnim skrbnicama, češće žive u siromaštvu, imaju niži stupanj zaposlenosti te se suočavaju s ograničenim mogućnostima napredovanja. Rad naglašava potrebu za sustavnijom podrškom, kako kroz državne programe, tako i kroz promjene u zakonodavstvu koje bi omogućile fleksibilnost za roditelje.

Ključne riječi: jednoroditeljske obitelji, socioekonomski položaj, siromaštvo, tržište rada, socijalna podrška

Socioeconomic position of single-parent families

Summary: This paper provides an overview of the socioeconomic position of single-parent families with an emphasis on the challenges they face in society. The goal of the work was to provide insight into the data so far on the economic and social obstacles that these families experience, including unequal access to the labor market, lack of social and financial support, and the consequences of these challenges on the quality of life of single-parent families, including children. The methodology of the work includes a review of relevant literature, research and statistical data from various sources in order to provide a comprehensive insight into the situation of single-parent families in the EU and Croatia. The results show that single-parent families, especially those with mothers as the main caregiver, are more likely to live in poverty, have a lower level of employment and face limited opportunities for advancement. The paper emphasizes the need for more systematic support, both through state programs and through changes in legislation that would allow flexibility for parents.

Keywords: single-parent families, socioeconomic position, poverty, labor market, social support

Izjava o izvornosti

Ja, Laura Levanić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Laura Levanić, v.r.

(potpis studenta)

1. UVOD

Obitelj je prva zajednica kojoj pripadamo u životu i ona predstavlja više od skupa pojedinaca koji dijele zajednički fizički i psihosocijalni prostor. Ona je prirodni društveni sustav sa svojom vlastitim strukturom, funkcijama, pravilima, ulogama, načinima komunikacije te strategijama suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem (Štalekar, 2010., prema Jančić i sur., 2019). Obitelj se tradicionalno smatrala temeljnim društvenim okvirom koji čine bračni par i njihova djeca, no snažni procesi industrijalizacije, urbanizacije, tehnološkog napretka i znanstvenih promjena utjecali su na društvo u cjelini pa tako i na promjene u obiteljskim strukturama (Boban i Beg, 2014). Na promjene strukture obitelji utjecali su pojednostavljenje zakonske procedure razvoda braka, sekularizacija, porast ekonomske neovisnosti žena, razni oblici stresa, pojava alternativnih zajednica i brakova, a zbog svih tih promjena broj nuklearnih obitelji, odnosno onih sastavljenih od majke, oca i djece, se smanjuje (Volarević, 2018., prema Jančić i sur., 2019). Tradicionalna slika obitelji se značajno promijenila, a uz pojavu novih oblika obiteljskih zajednica, sve su češće prisutne jednoroditeljske obitelji. Tako su i u Hrvatskoj, pod utjecajem tranzicijskih procesa posljednjih godina, tradicionalne obiteljske strukture sačinjene od majke, oca i djece sve češće zamijenjene jednoroditeljskim obiteljima (Boban i Beg, 2014). U Hrvatskoj Zakon o socijalnoj skrbi definira jednoroditeljsku obitelj kao obitelj u kojoj žive dijete, odnosno djeca i jedan roditelj dok se samohrani roditelj definira kao onaj koji sam živi s djetetom, koji sam skrbi i djetetu i koji sam uzdržava dijete (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/2023., čl. 15.). Uz jednoroditeljsku obitelj veže se činjenica da jedan roditelj sam obavlja većinu zadataka vezanih uz dijete i neosporno je da dolazi do promjene dinamike te do fizičkih, vremenskih i financijskih opterećenja tog roditelja, što posljedično dovodi i do psihičkih opterećenja (Galić i sur., 2022). Postoji razlika u učestalosti sudjelovanja u obiteljskim obavezama i u tipu obaveza u kojima partneri sudjeluju (Jurčević-Lozančić, 2011., prema Jančić i sur., 2019). Razvod braka tako donosi promjene u smislu da će istu količinu zadataka obavljati samo jedan roditelj i to u promijenjenoj obiteljskoj strukturi što će ostaviti posljedice i na odrasle članove obitelji i na djecu (Grozđanić, 2000). U obiteljskim strukturama vidljivi su trendovi smanjenja broja brakova, povećanje broja razvoda, porasta dobi za sklapanje prvog braka, sve veće sklonosti kohabitaciji umjesto braka te opadanje stope fertiliteta

posebno unutar bračnih zajednica (Fišer i sur., 2007). Određene pojave koje su nekada bile percipirane kao socijalni problemi, poput djece rođene izvan braka i samohranog roditeljstva, izgubile su taj karakter s vremenom. U prvoj polovici 20. stoljeća takve situacije smatrane su socijalnim problemima, ali su promjene u obiteljskoj strukturi, poput smanjenja udjela bračnih zajednica u korist izvanbračnih te porasta broja jednoroditeljskih obitelji, zajedno s promicanjem ljudskih prava i prava na izbor obiteljskog života, dovele do promjene percepcije. Ipak, suvremena istraživanja pokazuju da su jednoroditeljske obitelji i dalje pod socijalnim rizikom (Ajduković, 2008). U Hrvatskoj se jednoroditeljske obitelji sve više prepoznaju kao važna društvena skupina koja utječe na razna područja. Ove obitelji suočavaju se s brojnim izazovima, uključujući loše materijalne uvjete, nedovoljnu podršku države, odgoj djece i balansiranje profesionalne i roditeljske uloge (Fišer i sur., 2007).

2. JEDNORODITELJSKE OBITELJI

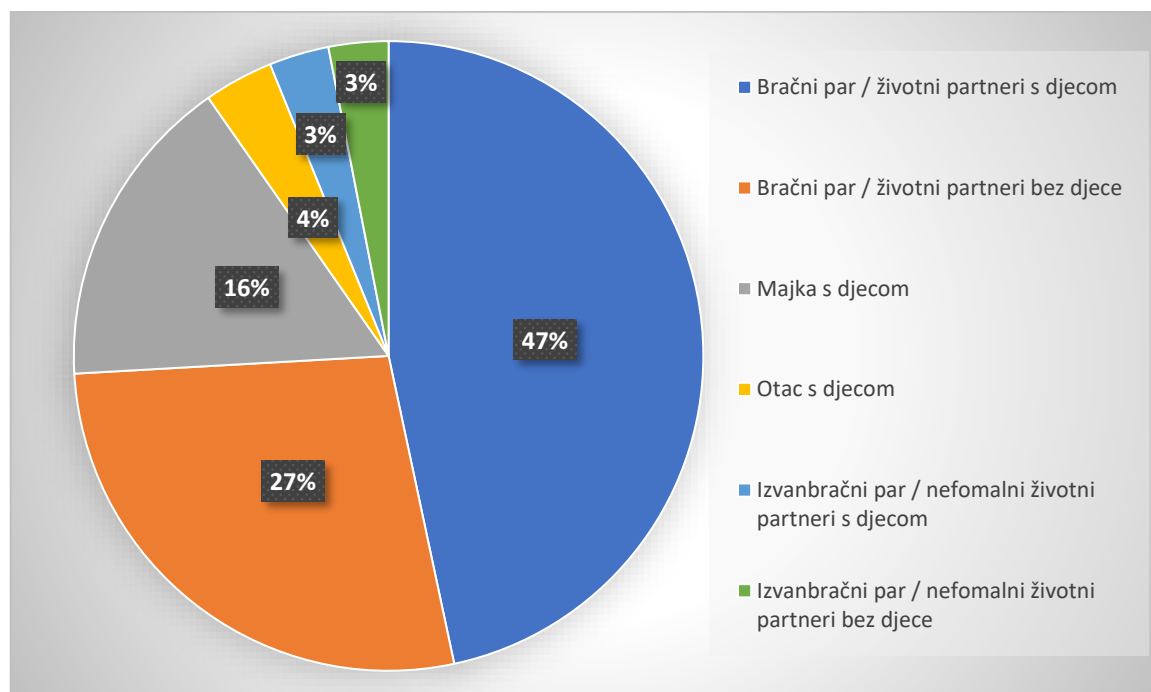
2.1. Demografska obilježja jednoroditeljskih obitelji u Hrvatskoj i Europi

U Europskoj uniji, 2020. godine, bilo je 195.4 milijuna kućanstava, a u 29% njih živjela su djeca. Od te, skoro trećine kućanstva s djecom, približno 14% je jednoroditeljskih obitelji, odnosno sveukupno 4% svih kućanstava (European Commission, 2021). Podaci Eurostata pokazuju da više od petine odraslog stanovništva živi samo ili da su samohrani roditelji te da udio samaca kroz godine raste. Uz to, primjetan je podatak da se naglo povećao broj odraslih muškaraca koji žive sami sa ili bez djece u odnosu na broj odraslih žena. Isti izvor prikazuje podatke o znatno većem broju neudanih odraslih žena, nego muškaraca. 2023. godine 5,4% odraslih žena bile su na čelu jednoroditeljskih obitelji, dok je taj postotak za muškarce iznosio 0,9% što ukazuje na prevalenciju jednoroditeljskih majčinskih obitelji (European Commission, 2024). Najviše jednoroditeljskih obitelji, odnosno njih 70,5%, ima jedno dijete, 23,7% ima dvoje djece, a 5,7% ima troje ili više djece. Suprotno tome, u dvoroditeljskim obiteljima najviše je onih s dvoje djece (45,1%), zatim s jednim djetetom (39,7%) i također najmanje s troje ili više djece (15,2%) (Chambaz, 2001., prema Fišer i sur., 2007). U Hrvatskoj, kao i u ostatku europskih zemalja, iako slabije izraženo, dolazi do procesa pluralizacije obiteljskih oblika. Dominantan tip

hrvatske obitelji je nuklearna obitelj, sastavljena od bračnog para s djecom, zatim obitelj sačinjena od bračnog para bez djece, a najmanje je jednoroditeljskih (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova 2021. dostupni su podaci kako u Republici Hrvatskoj ima 1.435.440 kućanstava i 1.104.395 obitelji. Od ukupnog broja obitelji dvoroditeljskih je 549.208, odnosno 49,73%, dok je jednoroditeljskih 218.198, odnosno 19,76%, a ostatak od 30,51% su obitelji bez djece. Udio majki s djecom u broju jednoroditeljskih obitelji je 81,97%, a udio očeva s djecom je 18,03% (Državni zavod za statistiku, 2022). Iz Slike 2.1. može se vidjeti da u Hrvatskoj prevladavaju bračni parovi, odnosno životni partneri s djecom, dok je u udjelu svih obitelji 16% majki s djecom i 4% očeva s djecom (Državni zavod za statistiku, 2022).

Slika 2.1.

Udio obitelji s djecom u Republici Hrvatskoj u ukupnom broju obitelji 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

2.2. Tipovi i uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji

Prije 50 godina jednoroditeljske obitelji formirale su se najčešće zbog udovištva i razvoda, a danas su uzroci raznolikiji (Weinraub i Kaufman, 2019). Jednoroditeljske obitelji mogu biti takve od samog početka, kada se majka svjesno odluči za takav oblik

obiteljske organizacije, primjerice izvanbračne majke s djecom ili jednoroditeljske obitelji postaju kasnije, ovisno o različitim uzrocima. Mnogo uzroka može dovesti do nastanka jednoroditeljske obitelji, a neki od njih su smrt jednog od roditelja, razvod braka, napuštanje obitelji od strane jednog roditelja i izvanbračno rođenje te u novije vrijeme i dugotrajno odsustvo jednog roditelja iz bilo kojih razloga poput posla, izdržavanja zatvorske kazne, bolesti i slično. S obzirom na rečeno, može se zaključiti da jednoroditeljske obitelji nisu novi socijalni fenomen jer su ljudi oduvijek umirali te se rastavljali i razvodili, a niti izvanbračni spolni odnosi nisu bili rijetkost. Ovakve su obitelji postale fokus sociološkog interesa 60-ih godina jer je tada poslijeratna tradicionalna obitelj preživjela transformacije do kojih je došlo zbog smanjivanja stope fertiliteta, porasta broja razvoda, izvanbračnih rođenja, kohabitacije i ekonomski aktivnih majki. Nerijetko su jednoroditeljske obitelji zbog ovih pojava viđene kao odstupajuće, devijantne te kao obitelji u krizi (Grozđanić, 2000). Podaci (Državni zavod za statistiku, 2006., prema Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008) pokazuju da se nakon razvoda braka u oko 86% slučajeva djeca dodjeljuju majci, a uz to raste i postotak razvoda te broj djece koja su rođena izvan braka. Odrastanje u dvoroditeljskim obiteljima ima više pozitivnih utjecaja, nego u jednoroditeljskim, ali ne postoje jasna slaganja o razlikama koje imaju različiti tipovi jednoroditeljskih obitelji (Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008). Model obiteljske strukture (Biblarz i Gottainer, 2000., prema Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008) govori da je ključni faktor odrasta li dijete s jednim ili oba roditelji, a ne razlog zbog kojeg su majke samohrani roditelji. Slični su rezultati koji pokazuju da adolescenti u čijem jednoroditeljskom kućanstvu žive i barem jedan djed ili baka imaju bolje razvojne rezultate od onih koji žive samo s jednim roditeljem, a razlog tome je život u kućanstvu s više od jedne odrasle osobe (Deleire i Kalil, 2002., prema Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008).

2.2.1. Jednoroditeljske majčinske obitelji

Bez obzira na to jesu li majke koje same odgajaju djecu udovice, razvedene ili nikada udavane one su sve u sličnom položaju i imaju zajedničke poteškoće u odnosu na obitelji s dva roditelja (Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008). U odnosu na dvoroditeljske obitelji, majke u jednoroditeljskim obiteljima češće imaju ekonomske

poteškoće. Među tim majkama postoje i razlike s obzirom na to kako su one došle na čelo jednoroditeljskih obitelji. Naime, udovice su u nekim aspektima u povoljnijem položaju, nego majke koje su rastavljene jer primjerice udovice ne moraju dijeliti imovinu ili se seliti. Zbog toga se može očekivati da su udovice i njihova djeca u malo boljem ekonomskom položaju u odnosu na ostale jednoroditeljske obitelji (Amato i Partridge, 1987., prema Miljević-Ridički i Pavin Ivanec, 2008). Rezultati istraživanja pokazuju kako roditelji koji su sudjelovali u uzorku smatraju da se društvo ne odnosi jednako prema svim roditeljima koji sami odgajaju djecu, odnosno da postoje razlike s obzirom na to kako su oni došli u tu situaciju i kojeg su spola. Društvo tako ima pozitivan stav prema roditeljima udovcima i udovicama, negativan prema razvedenim i neoženjenim očevima, a najnegativniji prema razvedenim i neudatim majkama. Percipirani stav društva najnepovoljniji je prema majkama izvanbračne djece (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Iz perspektive da roditelji koji su razvedeni imaju karakteristike koje rastavu i probleme djece čine vjerojatnijima, poput manjka kompetencije u obiteljskom okruženju, rastavljene majke mogu biti u nepovoljnijem položaju od ostalih majki na čelu jednoroditeljskih obitelji, a to može utjecati i na razvoj djece (Miljević-Ridički i Pavin Ivanec, 2008). Rezultati istraživanja pokazuju da majke na čelu jednoroditeljskih obitelji iz uzorka ne pokazuju razlike u nekim mjerama životne prilagođenosti prema tome jesu li one udovice, razvedene ili nikada udavane. Sve one iskazuju da je razina podrške koju dobivaju od prijatelja i rodbine podjednaka, da su podjednako zadovoljne životom i da je razina njihovih ekonomskih poteškoća podjednaka (Miljević-Ridički i Pavin Ivanec, 2008). U istraživanju usmjerenom na sadržaj socijalnih stereotipa o različitim tipovima majki dobiveni su rezultati kako o rastavljenim majkama vlada mišljenje da one posjeduju više negativnih, a manje pozitivnih obilježja od udatih majki i od ostalih žena općenito, ali iako su njihove roditeljske vještine procijenjene slabije od onih majki koje su u braku ne smatra se da imaju loše roditeljske vještine. Za rastavljene majke prevladavaju stereotipi o tome da su nesretne, usamljene, pod stresom i u financijskim poteškoćama. One majke koje nikad nisu bile udavana opisane su kao osobe s malo pozitivnih i mnogo negativnih osobina ličnosti te kao općenito neugode osobe, s lošim roditeljskim vještinama. Viđene su kao neuspješne osobe i u smislu bračnih partnerica i u smislu članica obitelji te se za njih smatralo kako su odrasle u nesretnim obiteljima i da su

nesretne, problematične, devijantne osobe (Gangong i Coleman, 1995., prema Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Danas se sve veći broj žena, i u Hrvatskoj i u svijetu, odlučuje imati dijete bez partnera. Sve je više neudanih i uspješnih žena koje se vlastitim izborom odlučuju biti samohrane majke. To su najčešće obrazovane i dobro situirane žene, dok se u prijašnjim vremenima uz neudane majke vezalo niže obrazovanje, siromaštvo, najčešće neželjena trudnoća i adolescenska dob (Miljević-Ridički i Pavin Ivanec, 2008). Prema istraživanju u kojem je sudjelovalo 78 majki i jedan otac iz jednoroditeljskih obitelji, najčešće navedeni razlozi za nastanak jednoroditeljske obitelji uključuju nezrelost partnera, rođenje djeteta izvan bračne zajednice, psihičko i fizičko nasilje unutar braka, neslaganje u braku i nevjera partnera, a rjeđe spominjani razlozi su veza s oženjenim muškarcem, odbijanje drugog roditelja da prizna dijete, ovisnost partnera o alkoholu ili drugim supstancama, zajednička odluka o razdvajanju i smrt partnera. Uz to više od polovice ispitanica je imalo iskustvo s psihičkim i fizičkim zlostavljanjem (Subotić i sur., 2018). Tri četvrtine razvedenih žena unutar dvije godine, sretnije su u novoj situaciji u kojoj se nalaze, nego u svojoj posljednjoj godini braka te ih većina izjavljuje da im je lakše odgajati djecu samima, unatoč stresu, nego uz supruga koji je isključen, neprijateljski nastrojen ili potkopavajući. Uz to, žene koje su razvedene manje su depresivne i anksiozne, imaju manje zdravstvenih problema i manje piju, u odnosu na one koje se nalaze u nesretnim, neprijateljskim ili emocionalno isključenim brakovima (Amato, 2000., prema Weinraub i Kaufman, 2019). Iako su sukobi radne i roditeljske uloge stresni i za samohrane očeve, oni su ipak stresniji za samohrane majke, što potvrđuju i rezultati da je samo 10% ispitanih žena reklo da im rad nije bio težak, a više ih je bilo otpušteno ili su bile primorane napustiti posao, nego što je to slučaj s muškarcima (Greif, 1985., prema Weinraub i Kaufman, 2019). Većina očeva financijski pridonosi podmirivanju potreba djece, ali ih redovito to čini manje od polovice, a povremeno ili rjeđe preko trećine. U 82% slučajeva na ispitanom uzorku prisutni su kontakti među roditeljima. U više od pola slučajeva kontakti su česti, ali kod približno 20% uzorka kontakti su rijetki ili nepostojeći i majke iz jednoroditeljskih obitelji najčešće su nezadovoljne kontaktima s očevima. Ovi podaci pokazuju da su i djeca u većini slučajeva u povremenim kontaktima s drugim roditeljem. Više od polovice majki je u osrednjem, lošem ili vrlo lošem odnosu s ocem djeteta i to može voditi stresu i majke i djeteta. Što su kontakti s

očevima češći i kvalitetniji to su veće šanse za veću psihološku dobrobit majki (Galić i sur., 2022). Rezultati istraživanja pokazuju da su majke u obiteljima bez oca siromašnije, veća je vjerojatnost da će doživljavati i patiti od depresije te imati druge emocionalne i psihičke probleme. Također, imaju više bolesti, mogu imati probleme u interakciji s djecom i u riziku su da izgube kontakt s djecom (O'Neill, 2002).

2.2.2. Jednoroditeljske očinske obitelji

Iako su na čelu jednoroditeljskih obitelji najčešće žene, broj muškaraca u jednoroditeljskim obiteljima sve više raste. Promijenili su se i razlozi zbog kojih očevi dolaze na čelo jednoroditeljskih obitelji pa tako umjesto da postaju samohrani roditelji zbog udovištva, što je bilo uobičajeno početkom dvadesetog stoljeća, danas većina očeva dolazi na čelo jednoroditeljskih obitelji zbog razvoda ili jer preuzimaju brigu za dijete rođeno izvan braka (Amato, 2000., prema Weinraub i Kaufman, 2019). Kada se radi o samostalnoj skrbi o djeci, majke se moraju prilagoditi svojoj novoj ulozi financijskog podupiratelja obitelji što može biti posebno frustrirajuće, a očevi svojoj novoj ulozi domaćina u kućanstvu. Očevi kao primarni skrbnici imaju izazove zbog smanjenja radnih sati i sukoba zbog poslovnih obaveza. Općenito se roditelji u toj situaciji suočavaju s novim izazovima kako bi balansirali obiteljske i poslovne ciljeve, a očevi lakše preuzimaju ulogu glavnog skrbnika, nego što je to slučaj s majkama (Hill i Hilton, 2000., prema Weinraub i Kaufman, 2019). Očevi su u mnogim slučajevima smanjili svoje radno vrijeme s ciljem da mogu više vremena posvetiti roditeljskim i kućanskim obavezama, rijetko su morali tražiti novi posao i u većini slučajeva su nastavili raditi na svojim poslovima s time da su im prihodi rijetko opadali kao u slučajevima novorazvedenih majki. Očevi su u mnogim situacijama bili iznenađeni time kako su poslodavci bili nesimpatični prema njihovom kombiniranju poslovnih i obiteljskih obaveza, a sami su očevi smatrali takve promjene velikim pa čak i nemogućim izazovom (Weinraub i Kaufman, 2019). Poteškoće očeva na čelu jednoroditeljskih obitelji najčešće su usklađivanje obiteljskih i poslovnih obaveza, sudjelovanje u sudskim postupcima u vezi skrbništva te održavanje socijalnih veza. Samostalna skrb o djeci lakše pada onim očevima koji su to odabrali, nego onima kojima to nije bio vlastiti izbor (Greif, 1990., prema Jovović i Širanović, 2009). Očevi koji sami skrbe za djecu smatraju da su u društvu zanemareni u usporedbi s majkama

te se osjećaju usamljeno i izolirano od društva. Članovi Nacionalne organizacije muškaraca Hrvatske, NOMAH-a, su stajališta da društvo nije toliko senzibilizirano za samohrane očeve koliko je za majke te da su majke favorizirane kada se radi o jednoroditeljstvu i da se u sudskim postupcima razvoda braka u 97% slučajeva djeca dodjeljuju majci. Jedan od razloga koji se pripisuje malom broju samohranih očeva u Hrvatskoj je nedostatna stručnost u centrima za socijalnu skrb koji po inerciji dodjeljuju preporuku o skrbništvu nad djecom majkama zbog predrasude da je svoj djeci bolje s majkom (Burić, 2007). Očeve se, nevezano uz njihov bračni status, povezuje sa slabijim roditeljskim vještinama, lošijim obiteljskim odnosima i manje njegujućima u usporedbi s majkama (Ganong i Coleman, 1995., prema Pećnik i Raboteg-Šarić 2010).

3. SOCIOEKONOMSKI POLOŽAJ JEDNORODITELJSKIH OBITELJI

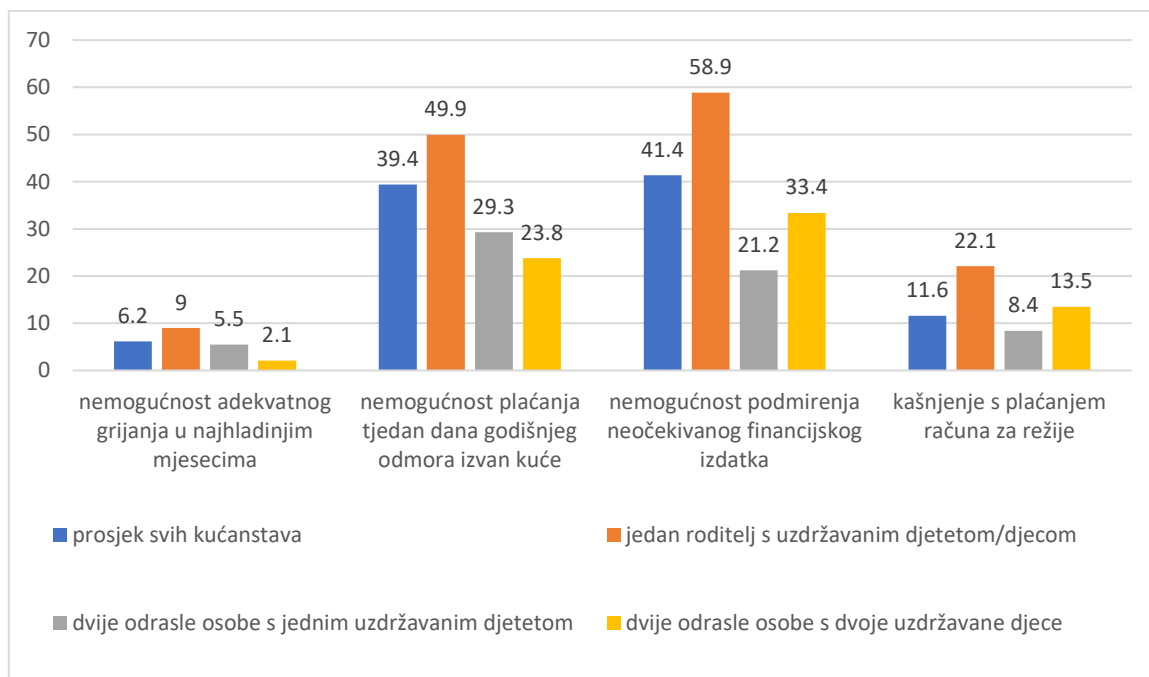
3.1. Ekonomski položaj

Kućanstvo se definira kao svaka obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno žive i udružuju svoje prihode kako bi pokrili osnovne životne potrebe poput stanovanja, hrane i ostalog. Također, kućanstvo se odnosi i na svaku osobu koja živi sama te tako čini jednočlano kućanstvo. Uzdržavana djeca su sve osobe mlađe od 18 godina te one osobe koje imaju između 18 i 24 godine, a ekonomski su neaktivne i žive s barem jednim roditeljem. Ukupan dohodak kućanstva su ukupni novčani neto iznosi koje je neko kućanstvo, odnosno svi članovi tog kućanstva, primilo u prethodnoj kalendarskoj godini (Državni zavod za statistiku, 2024). Rezultati Ankete o dohotku stanovništva pokazuju da je 2023. godine u Hrvatskoj distribucija kućanstava prema tipu kućanstva bila sačinjena od 32,2% kućanstava s uzdržavanom djecom od čega je 2,0% činio jedan roditelj s jedim ili više uzdržavane djece. Podaci o ovim tipu kućanstva od 2010. do 2023. godine variraju kroz godine od najmanje 1,5% do najviše 2,2% (Državni zavod za statistiku, 2024). Podaci iz Ankete o dohotku stanovništva govore da je u 2023. godini udio troškova stanovanja u raspoloživom dohotku kućanstva za jednoroditeljske obitelji 21,4%, a deset godina ranije, 2013. godine, bio je 33,6% (Državni zavod za statistiku, 2024). Podaci Državnog zavoda za statistiku o pokazateljima siromaštva i socijalne isključenosti govore da su 2023. godine

kućanstva u kojima su jednoroditeljske obitelji imale stopu rizika od siromaštva 24,4%, dok su za ona kućanstva u kojima su prisutne dvije odrasle osobe s jednim ili dva djeteta imala približno polovicu manju stopu rizika, osim u slučaju kada u kućanstvu žive dvije odrasle osobe s troje ili više djece pa je ta stopa rizika od siromaštva iznosila 20,5% (Državni zavod za statistiku, 2024). Materijalna i socijalna deprivacija definiraju se kao nemogućnost da si kućanstvo i osobe koje žive u tom kućanstvu priušte stavke koje su poželjne pa čak i nužne za adekvatan život. Stopa ove deprivacije je postotak onih osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti minimalno pet od trinaest određenih stavki zbog svoje financijske situacije, a teška stopa ove deprivacije odnosi se na minimalno sedam od trinaest stavki (Državni zavod za statistiku, 2024). Materijalna deprivacija odnosi se na nemogućnost kućanstva da si priušti materijalna dobra koja se smatraju kriterijima pri mjerenju oskudijevanja, a u ovom slučaju to su grijanje u najhladnijim mjesecima, tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće, priuštivost obroka koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan te podmirenje neočekivanog financijskog izdatka. U Republici Hrvatskoj 2023. godine, postotak osoba koje žive u kućanstvu koje nije u mogućnosti priuštiti si adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima iznosi 6,2%, postotak onih koji nisu u mogućnosti priuštiti si tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće je 39,4%, postotak onih koji nisu u mogućnosti priuštiti si svaki drugi dan obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent je 5,5% i postotak onih koji nisu u mogućnosti podmiriti neočekivani financijski izdatak je 41,4%. Dostupni su i podaci o materijalnoj deprivaciji koji se odnose na jednoroditeljske obitelji, odnosno kućanstva, a prikazani na Slici 3.1. Grijnje u najhladnijim mjesecima si ne može priuštiti njih 9%, tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće ne može si platiti njih 49,9%, podmiriti neočekivane financijske izdatke ne može 58,9% kućanstva s jednim roditeljem, a u odnosu na 11,6% svih kućanstava u Hrvatskoj koja kasne s plaćanjem računa za režije čak 22,1% jednoroditeljskih kućanstava isto tako 2023. godine kasnio je s plaćanjem računa za režije (Državni zavod za statistiku, 2024).

Slika 3.1.

Postotak odabranih tipova kućanstava u materijalnoj deprivaciji prema odabranim stavkama u Republici Hrvatskoj 2023. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

Stopa rizika od siromaštva je pokazatelj postotka osoba čiji je ekvivalentan raspoloživi dohodak manji od praga rizika od siromaštva. Prag rizika od siromaštva se određuje izračunom ekvivalentnog dohotka po članu kućanstva, a zatim se uzima 60% medijana distribucije dohotka kao prag. Osobe s dohotkom ispod tog praga imaju veći rizik od siromaštva, no to ne mora značiti da žive u oskudici (Državni zavod za statistiku, 2024). Rezultati Ankete o dohotku stanovništva pokazuju da je u Hrvatskoj 2023. godine ukupno 20,7% kućanstava bilo u riziku od siromaštva i/ili socijalne isključenosti, a 28,5% kućanstava u kojima jedan roditelj uzdržava jedno ili više djece (Državni zavod za statistiku, 2024). Stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) među samohranim odraslim osobama s djecom smanjile su se s 50% u 2010. godini na 43% u 2018. godini. Ovaj pad je uglavnom povezan sa smanjenjem niske intenzivnosti rada s 27% na 22% i teškom materijalnom deprivacijom s 18% na 11%, dok se stopa rizika od siromaštva nije značajno promijenila nakon što su se životni uvjeti i socijalna situacija samohranih roditelja poboljšali u EU27 između 2010. i 2018. godine, ali njihovi prihodi u odnosu na druga

kućanstva nisu zabilježili značajan rast. Treba istaknuti da se, unatoč padu udjela kućanstava s niskim intenzitetom rada, stopa rizika od siromaštva nije smanjila (Nieuwenhuis, 2020).

Jednoroditeljstvo i život u siromaštvu snažno su povezani, a jednoroditeljske obitelji su među obiteljima koje imaju natprosječan rizik od siromaštva (Šućur, 2005). Model ekonomije kućanstva govori da je dvoroditeljska obitelj učinkovitija jer svaki roditelj ulaže svoje ekonomske i vremenske resurse djetetu što u konačnici utječe na dobrobit djeteta, a djeca u jednoroditeljskim obiteljima imaju uskraćene te resurse (Biblarz i Gottainer, 2000., prema Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008). Razina životnog zadovoljstva majki i percepcija ekonomskog stanja obitelji su povezane pa tako majke koje percipiraju svoj ekonomski status slabijim su i nezadovoljnije životom u usporedbi s majkama koje svoj ekonomski status percipiraju boljima (Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008). Rezultati istraživanja pokazuju da najbolji socioekonomski status imaju jednoroditeljske udovičke obitelji, nakon njih jednoroditeljske obitelji nastale razvodom, a najgori je položaj roditelja koji nisu bili u braku. Pretpostavlja se da bi majke koje se nikad nisu udavale mogle imati više ekonomskih poteškoća u odnosu na rastavljene majke i udovice jer one nemaju dodatan izvor prihoda poput alimentacije ili mirovine. Ipak, čini se da zaposlenje osigurava svim majkama u istraživanju dovoljno sredstava za sebe i dijete, bez obzira na njihov bračni status te između ove tri kategorije majki nema značajnih razlika u ekonomskom statusu. Djeca svih ovih majki odrastaju u podjednako poticajnoj kućnoj okolini, iako je kućna opremljenost slabija kod majki s nižim socioekonomskim statusom (Halimi, 1997., prema Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008). Koncept koji objašnjava veći rizik jednoroditeljskih obitelji da budu u nepovoljnom položaju naspram drugih struktura obitelji je koncept trostrukog tereta jednoroditeljskih obitelji (Nieuwenhuis i Maldonado, 2018., prema Nieuwenhuis, 2020). Prema ovom konceptu situacija jednoroditeljskih obitelji najbolje se može razumjeti ako se sagledaju njihovi resursi, zaposlenje i socijalna politika. Ovim se konceptom prepoznaje i integrira složenost situacije samohranih roditelja u EU, naglašavajući da njihov nepovoljan položaj nema jedinstven uzrok, već je obilježen velikom raznolikošću. Drugo, ovaj koncept ističe da je situacija samohranih roditelja izrazito rodno uvjetovana; većinu samohranih obitelji vode žene, koje pritom trpe rodno uvjetovane nepovoljnosti u pogledu resursa,

zaposlenja i socijalnih politika (Nieuwenhuis i Maldonado, 2018., prema Nieuwenhuis, 2020). Ona kućanstva u kojima članovi nisu zaposleni su posebno rizična i u ekonomskom i u sociokulturnom smislu (Matković, 2006., prema Šučur, 2014). Problem nezaposlenosti posebno pogađa jednočlana kućanstva i jednoroditeljske obitelji, gdje jedini odrasli član nema mogućnost osloniti se na druge odrasle članove u slučaju vlastite nezaposlenosti (Šučur, 2014). Jednoroditeljske obitelji često nemaju drugog hranitelja ili skrbnika u kućanstvu, što povećava potrebu da sami osiguraju dovoljan prihod za svoju obitelj, ali i pojačava sukob između posla i obiteljskih obveza, posebno kada su djeca mala. Ova situacija je izrazito rodno uvjetovana jer žene u parovima preuzimaju znatno više brige o djeci nego muškarci, često na račun vremena koje bi mogle posvetiti radu, a neravnoteža se dodatno pogoršava među samohranim roditeljima. Zaposlenje predstavlja ključni izvor prihoda i većina samohranih roditelja aktivno sudjeluje u plaćenom radu (Nieuwenhuis i Maldonado, 2018., prema Nieuwenhuis, 2020). No, zaposlenje ne jamči uvijek dovoljno visoke plaće koje bi omogućile izbjegavanje siromaštva (Lohmann i Max, 2018., prema Nieuwenhuis, 2020). Samohrani roditelji teže usklađuju posao i obiteljske obaveze te su suočeni s manjom sigurnošću na radnom mjestu u usporedbi s oba roditelja (Esser i Olsen, 2018., prema Nieuwenhuis, 2020). S obzirom da poslovi postaju sve nesigurniji (Kalleberg, 2018., prema Nieuwenhuis, 2020), a plaće sve različitije, sve veći broj zaposlenih roditelja susreće se s izazovima u održavanju financijske ravnoteže, naročito ako se oslanjaju samo na jednog hranitelja obitelji. U ovom kontekstu dolaze do izražaja resursi roditelja koji sami skrbe o djeci, budući da su oni češće slabije obrazovani, prisutni su u lošije plaćenim poslovima koji nude manje fleksibilnosti i zahtijevaju život s jednim izvorom prihoda. Osim toga, njihov nepovoljan položaj na tržištu rada snažno je povezan s rodnim razlikama; rodna razlika u plaćama, majke u obiteljima koje se manje angažiraju u radu od očeva (Nieuwenhuis i sur., 2012., prema Nieuwenhuis, 2020), rad na nepuno radno vrijeme (Bardasi i Gornick, 2008., prema Nieuwenhuis, 2020) te segregacija na tržištu rada (Charles i Grusky, 2004., prema Nieuwenhuis, 2020). Svi ovi faktori negativno utječu na adekvatno zapošljavanje majki koje same skrbe za djecu (Nieuwenhuis, 2020). Više od polovice ispitanica iz jednoroditeljskih obitelji u istraživanju navelo je lošu materijalnu situaciju. Faktori koji utječu na financijsko stanje uključuju zaposlenost,

obiteljsku pomoć, alimentaciju te kredite i dugovanja. Naime, zaposlene ispitanice s višom stručnom spremom i stabilnim primanjima imaju bolju financijsku situaciju. Financijska podrška članova obitelji značajno doprinosi poboljšanju materijalnog stanja, a problemi nastaju kada bivši partner ne plaća alimentaciju i osobito ako rade u inozemstvu ili na „crno“. Mnoge su ispitanice opterećene kreditima i minusima na računima. Uz to, većina ispitanica nema trajno riješeno stambeno pitanje. Neke su kupile stan pomoću kredita, ali to često dovodi do dodatnih financijskih poteškoća, dok ih s druge strane veliki broj živi u podstanarstvu ili s roditeljima i ostalim članovima obitelji, što ponekad stvara dodatne tenzije i otežava samostalnost. Oko polovice ispitanica je nezaposleno, a kao glavni razlog navode stigmatu i predrasude poslodavaca prema samohranim roditeljima. Zaposlene ispitanice često imaju podršku radne okoline kroz fleksibilno radno vrijeme i prilagođene uvjete rada. Neke se suočavaju s nedostatkom razumijevanja na radnom mjestu, uključujući nemogućnost izostajanja zbog obiteljskih obaveza, sankcije zbog bolovanja te čak i otkaze nakon porodiljnog dopusta (Subotić i sur., 2018). Rezultati istraživanja pokazali su da je u Hrvatskoj 46,3% kućanstava imalo barem jednu osobu koja radi i barem jednu koja ne radi, odnosno da je u Hrvatskoj gotovo polovica kućanstava imala kombinaciju zaposlenih i nezaposlenih osoba u 2023. godini te je to jedan od najvećih udjela u EU (European Commission, 2024). U jednoroditeljskim obiteljima povećan je rizik siromaštva i to najviše ugrožava ove obitelji, ali uz to se javljaju i mnogi drugi problemi (Ajduković, 2008). Problemi koji se, uz povećani rizik siromaštva, javljaju u jednoroditeljskim obiteljima su diskriminacija prilikom zapošljavanja, poteškoće s radnim vremenom, neplaćanje alimentacije od strane drugog roditelja, troškovi stanovanja, stambeni uvjeti, niski prihodi, nedostatna socijalna pomoć i loša informiranost i dostupnost o socijalnim pravima, nedostatna socijalna mreža, diskriminacija okoline te nedovoljna podrška za zbrinjavanje djece u nepovoljnim situacijama (UNDP, 2006., prema Ajduković, 2008). Ekonomske teškoće i siromaštvo mogu biti jedan od uzroka razvoda braka, ali razvod također ugrožava materijalnu dobrobit pa je iz toga moguće zaključiti da na raspad partnerskog odnosa možemo gledati kao na uzrok i kao na posljedicu lošeg ekonomskog stanja i siromaštva (Ajduković i sur., 2017). Djeca iz jednoroditeljskih obitelji suočavaju se s povećanim rizikom od siromaštva u usporedbi s djecom koja žive s oba roditelja. 8,8% siromašne

predškolske djece živi u jednoroditeljskim obiteljima, a njihov rizik od siromaštva značajno je veći u usporedbi s dvoroditeljskim obiteljima posebno u urbanim sredinama, gdje iznosi 24,5%, dok je u ruralnim područjima on 17,5%. Socijalni transferi bez mirovina najviše pomažu u smanjenju siromaštva u ovim obiteljima, a život s bakom i/ili djedom dodatno smanjuje rizik od siromaštva. Jednoroditeljske obitelji rjeđe koriste kredite i manje se bave proizvodnjom hrane za vlastite potrebe u usporedbi s dvoroditeljskim obiteljima. Razlika u stopama deprivacije predškolske djece između jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji je značajna, iako ne postoji takva razlika među roditeljima. Također, roditelji iz jednoroditeljskih obitelji češće imaju jedno dijete u odnosu na siromašne dvoroditeljske obitelji (Šućur i sur., 2015).

3.2. *Socijalni položaj*

Stavovi prema jednoroditeljskim obiteljima i njihovim članovima mijenjali su se kroz vrijeme pa su tako u Velikoj Britaniji do sedamdesetih godina prošlog stoljeća majke u jednoroditeljskim obiteljima bile smatrane prvenstveno društvenim i moralnim problemom, a jednoroditeljske obitelji su bile stigmatizirane. Za te su obitelji bili korišteni termini poput „nepotpune obitelji“ ili „obitelji bez oca“, koji su nosili stigmatu, ali su također izazvali i određenu sućut. Postojala je razlika u društvenom pristupu prema majkama na čelu jednoroditeljskih obitelji ovisno o tome kako su došle u taj položaj; udovice su bile smatrane najzaslužnijima za pomoć jer su izgubile supruga bez vlastite krivnje, razvedene ili ostavljene majke bile su viđene kao manje zaslužne, ali su ipak primale neku sućut, dok su nikad udane majke bile smatrane najmanje zaslužnima i često su bile percipirane kao moralno neodgovorne. Kasnije, isticanje siromaštva kao ključnog društvenog problema omogućilo je uravnoteženiji pogled na jednoroditeljske obitelji koje su počele biti viđene više kao obitelji s ograničenim resursima, a ne samo kao devijantne. Povećanje broja razvoda dovelo je do rekonstrukcije viđenja jednoroditeljskih obitelji kao problema siromaštva i obiteljske nestabilnosti te su se one počele gledati kao situacije koje se mogu dogoditi svakome. Međutim, u devedesetim godinama, fokus se ponovno usmjerio na samohrane roditelje, posebno na mlade neudane majke, koje su često primale socijalnu pomoć i manje su bile uključene u radnu snagu. Ova skupna je bila tretirana kao društveni

problem, a njihova potreba za državnim sredstvima često je bila predmet kritike, naročito ako su pripadale manjinskim skupinama. Stereotipi temeljeni na obiteljskoj strukturi imaju značajne socijalne posljedice, a negativni stavovi prema jednoroditeljstvu mogu povećati socijalnu ranjivost te skupine (Song, 1996., prema Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Reakcije društva na promjene obiteljske strukture su različite, a nerazumijevanje okoline može utjecati i na osobni doživljaj jednoroditeljskih obitelji. Skupine koje imaju pozitivnije stavove prema jednoroditeljstvu su žene, mlađi roditelji, samohrani roditelji te roditelji čiji je materijalni status bolji (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Nerazumijevanje okoline, odnosno negativni stavovi i stereotipi okoline prema roditeljima koji sami skrbe za djecu su jedna od najvećih teškoća za svakog desetog od tih roditelja. Svaki peti roditelj koji samostalno skrbi o djeci susreo se s izravnim neodobravanjem okoline, ismijavanjem, podcjenjivanjem, osuđivanjem, zamjeranjem ili odbijanjem okoline da mu pruži podršku te s negativnim stavovima na tržištu rada (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2003., prema Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Istraživanja dokazuju kako određena struktura obitelji može stvoriti stereotipe i dovesti do etiketiranja pa su tako one osobe koje dolaze iz nuklearnih obitelji procijenjene pozitivnije u odnosu na one iz drugih struktura obitelji poput djece iz jednoroditeljskih obitelji (Ganong i sur., 1990., prema Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Potrebno je posvetiti više pažnje stereotipima i negativnim stavovima prema samohranim roditeljima i njihovoj djeci te unaprijediti razumijevanje situacije jednoroditeljskih obitelji. Odgojno-obrazovni sustav i mediji imaju ključnu ulogu u promicanju prihvaćanja različitih obiteljskih modela u današnjem društvu (Jovović i Širanović, 2009). Rezultati istraživanja pokazuju da roditelji koji sami skrbe za djecu imaju pozitivniji stav prema jednoroditeljstvu u usporedbi s vjenčanim roditeljima, dok majke imaju pozitivniji stav od očeva. Iako roditelji iz dvoroditeljskih obitelji manje pozitivno gledaju na jednoroditeljstvo, njihov stav nije izrazito negativan. Muškarci pokazuju tradicionalnije stavove prema samohranom roditeljstvu nego žene. Očevi na čelu jednoroditeljskih obitelji imaju nešto negativnije stavove u odnosu na majke i u većoj mjeri od žena smatraju da obitelj s jednim roditeljem nije normalna obitelj. Iako su stavovi društva pozitivniji prema očevima udovcima i majkama udovicama, ocjene su bliže neutralnom nego pozitivnom kraju ljestvice. Stavovi društva su najnegativniji prema majkama

izvanbračne djece. Istraživanje pokazuje da društvo u četiri najveća hrvatska grada ne tretira jednoroditeljske obitelji jednako, već ih razlikuje ovisno o okolnostima njihovog statusa. Stereotipi ukazuju na to da društvo pozitivnije percipira roditelje udovce i udovice, dok rastavljeni i neoženjeni očevi te posebno rastavljene i neudane majke, a najviše majke izvanbračne djece, imaju nepovoljniji položaj. U slučajevima rastavljenih ili nevjenčanih roditelja, veća je diskriminacija majki, nego očeva što izražava tradicionalne stavove društva (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Roditelji koji sami skrbe o djeci često se suočavaju s predrasudama, posebno razvedene osobe i one koje su rodile izvan braka. Takve predrasude dovode do stigmatizacije, ismijavanja i nedostatka podrške, što marginalizira članove jednoroditeljskih obitelji u društvu (Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET, 2007). Majke na čelu jednoroditeljskih obitelji percipiraju socijalnu podršku manjom od onih u dvoroditeljskim obiteljima (Galić i sur., 2022). Sudionici istraživanja koji žive u dvoroditeljskim obiteljima iskazali su veće zadovoljstvo obiteljskim životom, nego oni koji žive u jednoroditeljskim obiteljima (Ferić i Mihić, 2022). Zadovoljstvo životom kod majki pozitivno korelira s njihovim obrazovanjem te percipiranom količinom socijalne podrške (Miljević-Ridički i Pavin Ivanec, 2008). Rezultati dobiveni u istraživanju pokazuju visoku razinu percipirane podrške majkama na čelu jednoroditeljskih obitelji te pokazuju da nema razlike prema uzrocima jednoroditeljstva. Ovi se rezultati objašnjavaju činjenicom da su sve ispitane majke iz područja grada Zagreba i da bi u manjim sredinama možda postojalo više predrasuda prema majkama koje su rastavljene ili prema onima koje se nisu ni udavale. Još jedno objašnjenje rezultata je promjena stava društva prema tim majkama što posljedično utječe i na njihovo životno zadovoljstvo. Rezultati su pokazali i da nijedna skupina majki u jednoroditeljskim obiteljima nije manje zadovoljna životom (Miljević-Ridički i Pavin Ivanec, 2008). Roditelji iz jednoroditeljskih obitelji imaju prosječne procjene osobne dobrobiti, s većim zadovoljstvom postignućima i zdravljem, ali slabijim osjećajem sigurnosti u budućnost i stabilnosti. Mlađi roditelji i oni s višim ekonomskim statusom iskazuju veće životno zadovoljstvo. Očevi, zaposleni roditelji te oni koji ne žive sami s djecom procjenjuju veću subjektivnu dobrobit (Opačić i sur., n.d.).

4. DJECA U JEDNORODITELJSKIM OBITELJIMA

Najpovoljnijom obiteljskom strukturom za dijete smatra se dvoroditeljska obitelj s oba biološka roditelja, a ostali se oblici obitelji povezuju s djetetovim negativnim emocionalnim, socijalnim i kognitivnim razvojem (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). U prilog tome idu i rezultati istraživanja da djeca iz jednoroditeljskih obitelji, u odnosu na djecu iz dvoroditeljskih obitelji, pokazuju više emocionalnih teškoća, problema u ponašanju te slabije postignuće u školi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006., prema Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Da bi osigurala povoljne uvjete za djetetov psihološki razvoj, obitelj treba imati kvalitetne odnose među članovima te podršku šire zajednice. Nepovoljni čimbenici, poput nedostatka pozitivnog odnosa među roditeljima, smrti u obitelji, rastave, izostanka podrške, bolesti i teških socioekonomskih uvjeta, mogu negativno utjecati na dijete. Istraživanje na djeci iz Splita u dobi od 4 do 7 godina pokazalo je da djeca iz jednoroditeljskih obitelji nemaju značajne razlike u riziku pojave emocionalnih i ponašajnih problema u odnosu na djecu iz dvoroditeljskih obitelji. Razlike su više povezane sa spolom djeteta, pri čemu dječaci pokazuju više eksternaliziranih poremećaja, a djevojčice internaliziranih, nego s obiteljskom strukturom. Dakle, spol djeteta ima veću ulogu u pojavnosti tih poremećaja nego pripadnost obitelji s jednim ili s oba roditelja (Mrnjavac, 2014). Odrastanje u jednoroditeljskim obiteljima varira ovisno o vrsti obitelji, roditeljskim iskustvima i obiteljskom okruženju. Djeca iz različitih jednoroditeljskih obitelji mogu doživjeti slične izazove, poput financijskih poteškoća, odsustva roditelja i sukoba, ali ta iskustva nisu jedinstvena za takve obitelji. Situacije se razlikuju; djeca razvedenih roditelja mogu biti ljuta zbog razvoda, djeca tinejđerskih majki mogu se suočavati s majčinskom nezrelošću, dok djeca udovaca tuguju za izgubljenim roditeljem. Djeca u jednoroditeljskim obiteljima mogu osjećati izolaciju ili živjeti u pretrpanim kućanstvima, a njihova percepcija situacije ovisi i o okolini u kojoj žive. Razumijevanje ovih iskustava ključno je za prepoznavanje rizika i zaštitnih čimbenika za tu djecu (Weinraub i Kaufman, 2019). Jednoroditeljske obitelji mogu se suočiti s izazovima sličnim onima u dvoroditeljskim obiteljima, ali ti rizici nisu nužno povezani s vrstom obitelji. Djeca iz jednoroditeljskih obitelji mogu biti jednako uspješna u kognitivnom razvoju i obrazovanju kao i djeca iz dvoroditeljskih obitelji. Razlike među djecom uglavnom su rezultat drugih obiteljskih čimbenika, poput poticajnosti

doma, koja pozitivno utječe na kognitivne sposobnosti i školski uspjeh djece (Miljević-Rički i Pavin Ivanec, 2008). Ona djeca koja odrastaju u riziku od siromaštva ili u siromaštvu izložena su mnogim razvojnim rizicima poput slabijih razina obrazovanja ili čak napuštanja obrazovanja (Baturina i sur., 2014., prema Ajduković, i sur., 2017) narušenog mentalnog zdravlja, odnosno povećane depresije i anksioznosti (Gunnarsdottir i sur., 2015., prema Ajduković i sur., 2017) te agresivnosti i kršenja društvenih normi, odnosno eksternaliziranim problemima u ponašanju (Solantaus i sur., 2004., prema Ajduković i sur., 2017). S time se slaže i istraživanje koje govori da postoji snažna povezanost između odrastanja djece u siromaštvu i školskog neuspjeha te sukoba sa zakonom (Esping-Andersen, 2009., prema Ajduković i sur., 2017). Ulaganje u poboljšanje ekonomskog položaja obitelji imalo bi dugoročno pozitivan utjecaj na mentalno zdravlje djece (Essex i sur., 2013., prema Ajduković i sur., 2017).

5. PODRŠKA JEDNORODITELJSKIM OBITELJIMA

5.1. Formalna podrška

Većina roditelja iz jednoroditeljskih obitelji ne koristi socijalne usluge (67%), niti pravnu pomoć (65%), iako 24% njih izražava potrebu za pravnom pomoći, a njih 22% smatra socijalne usluge nedostupnima (Opačić, n.d.). Općenito, roditelji su nezadovoljniji formalnom podrškom institucija te su podršku institucija i udruga ocijenili jako nisko, a nešto bolje procjenjuju rad organizacija civilnog društva. Viši ekonomski status i mlađa dob povezani su s boljom percepcijom rada institucija, a razvedeni roditelji pokazuju veće nezadovoljstvo tim radom (Opačić, n.d.). U svijetu se problemima jednoroditeljskih obitelji doskače „mrežama“ savjetovališta i škola za roditelje čime se trenutne i buduće roditelje priprema za odgovorno roditeljstvo i kvalitetno partnerstvo. Jedan od takvih primjera je u Švedskoj, odnosno u Stockholmu gdje svaka veća gradska četvrt ima obiteljske centre u kojima socijalni radnici, psiholozi te ostali stručnjaci različitih područja provode edukacije za jednoroditeljske obitelji. Uz to, takvi centri pomažu jednoroditeljima u konkretnoj brizi za djecu, u rješavanju osobnih problema i u slučaju potrebe provode obiteljsku terapiju (Fišer i sur., 2007). Izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi iz 2006. godine u Hrvatskoj su

osnovani obiteljski centri s ciljem pružanja savjetodavne i preventivne podrške obiteljima. Njihove aktivnosti uključuju savjetovanje o braku, odnosima roditelja i djece, uzdržavanju te drugim obiteljskim pitanjima. Centri također promoviraju odgovorno roditeljstvo, brigu o članovima obitelji i podizanje kvalitete života djece i mladih. Osim toga, razvijaju izvaninstitucijske oblike podrške za obitelj i druge socijalno osjetljive skupine s ciljem unapređenja kvalitete pružanja usluga obiteljima (Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03, 44/06 prema Fišer i sur., 2007). Uz to, roditelji iz jednoroditeljskih obitelji i sami stvaraju mrežu uzajamne podrške te se organiziraju u udruge s ciljem pružanja međusobne emocionalne potpore i prijateljstva, ali i s ciljem razmjene dobara i usluga (Fišer i sur., 2007).

5.2. *Neformalna podrška*

Većina ispitanica iz istraživanja dobiva značajnu pomoć od šire obitelji, uključujući financijsku, savjetodavnu i praktičnu podršku u skrbi o djeci. Također, više od polovice ispitanica ne dobiva nikakvu pomoć od drugog roditelja ili njegove obitelji. Kontakti s drugim roditeljem često su rijetki ili nepostojeći, a alimentacija se često ne isplaćuje redovito ili uopće. Većina ispitanica doživljava podržavajuću društvenu okolinu, a neke se osjećaju stigmatizirano i suočavaju se s predrasudama, osobito u manjim sredinama ili prilikom traženja zaposlenja (Subotić i sur., 2018). Majke iz jednoroditeljskih obitelji češće žive u proširenim obiteljima, a bake i djedovi igraju značajnu ulogu u svakodnevnom odgoju djece, posebno u obiteljima s jednim roditeljem, gdje pomažu u 56,5% slučajeva, što je gotovo dvostruko više nego u dvoroditeljskim obiteljima (Mrnjevac, 2014). U kućanstvima s predškolskom djecom, gdje osim roditelja žive bake i djedovi, mirovine igraju ključnu ulogu u smanjenju siromaštva, dok su socijalni transferi, isključujući mirovine, važniji za jednoroditeljske obitelji nego za dvoroditeljske. Ovi transferi značajno smanjuju stope siromaštva, posebno u jednoroditeljskim obiteljima, čak za 41,5%. Djeca iz dvoroditeljskih obitelji provode više vremena s rodbinom, dok jednoroditeljske obitelji, osobito one u urbanim sredinama, manje računaju na pomoć susjeda i više se oslanjaju na humanitarne organizacije (Šućur i sur., 2015). Roditelji iz jednoroditeljskih obitelji smatraju da je

drugi roditelj minimalno uključen u odgoj djece, u prosjeku između 10% i 20%. Očevi nešto povoljnije procjenjuju uključenosti majki, dok majke slabije procjenjuju uključenost očeva. Veća uključenost drugog roditelja zabilježena je kod roditelja s višim ekonomskim statusom i onih koji su zaposleni. Stariji roditelji i roditelji s više djece izražavaju veću želju za uključenjem drugog roditelja. Šira obitelj često pruža podršku, no 37% roditelja navodi da nemaju nikakvu pomoć. Najvažniji izvor podrške su djedovi i bake djece iz jednoroditeljskih obitelji (53%) i članovi šire obitelji (7%). Muškarci, roditelji koji žive s obitelji te roditelji s maloljetnom djecom češće dobivaju podršku, a veću podršku dobivaju i mlađi roditelji te oni s višim ekonomskim statusom (Opačić, n.d.).

6. ZAKONSKI OKVIR I PRAVA JEDNORODITELJSKIH OBITELJI

Roditelji koji sami skrbe o djeci suočavaju se s brojnim problemima, pri čemu su neki očekivani, a drugi nepredviđeni. Jedan od najvećih izazova je teška ekonomska situacija u kojoj se nalaze. Dodatne poteškoće stvaraju birokracija i neadekvatni državni programi potpore, koji su često namijenjeni samo „socijalnim slučajevima“ i ne uzimaju u obzir specifične potrebe samohranih roditelja. Zbog toga podrška nije prilagođena tako da potiče samohrane roditelje na ostvarivanje svojih socijalnih prava, što dodatno otežava njihovu situaciju (Fišer i sur., 2007). Kao potvrda tome u prilog idu rezultati istraživanja koji pokazuju da su jednoroditeljske obitelji primatelji pomoći za uzdržavanje u 11,2% slučajeva (Šućur, 2001., prema Fišer i sur., 2007).

Socijalne politike mogu biti usmjerene prema svima, odnosno univerzalne ili prema najugroženijima, odnosno ciljane. Dok ciljane intervencije fokusiraju resurse na one koji su najviše izloženi riziku siromaštva, univerzalne mjere obuhvaćaju sve građane. Postoje različita mišljenja o tome koja je strategija učinkovitija u borbi protiv siromaštva pa tako neki smatraju da univerzalne mjere bolje promiču socijalnu jednakost, dok drugi vjeruju da bi resurse trebalo usmjeriti prema najugroženijima. Zaključak na temelju istraživanja je da su univerzalne naknade učinkovitije u smanjenju siromaštva među samohranim majkama, ističući univerzalizam kao ključnu strategiju u borbi protiv siromaštva (Brady i Burroway, 2010). Obiteljske naknade igraju ključnu ulogu u smanjenju siromaštva, pri čemu su veće naknade učinkovitije.

Za samohrane majke, najkorisnija je kombinacija univerzalnih i ciljano usmjerenih obiteljskih naknada. Uz to, javne usluge poput vrtića i jaslica od vitalne su važnosti za samohrane roditelje jer omogućuju lakše zapošljavanje i bolju ravnotežu između poslovnih i obiteljskih obaveza. Usluge ranog i predškolskog obrazovanja povećavaju šanse za zaposlenje samohranih roditelja, poboljšavaju uvjete rada i pomažu u usklađivanju obveza na poslu i kod kuće (Maldonado i Nieuwenhuis, 2020). Jedna od ključnih mjera obiteljske politike je roditeljski dopust, koji omogućuje roditeljima da privremeno budu odsutni s posla tijekom rođenja i ranih godina života djeteta, uz osiguranje povratka na posao i nastavak primanja plaće ili naknade (Gornick i Mayers, 2003., prema Maldonado i Nieuwenhuis, 2020). Roditeljski dopust je dopust koji je pravo zaposlenog ili samozaposlenog roditelja koji brine o rođenom ili posvojenom djetetu kako bi mu mogao pružati njegu i podizati ga. Roditelj na to ima pravo do osme godine života djeteta u trajanju od osam mjeseci za prvo i drugo dijete te u trajanju od 30 mjeseci za blizance, treće i svako slijedeće dijete (Zakon o roditeljskim potporama, NN 85/2022., čl.18.). Ova mjera pomaže u očuvanju zaposlenja i pruža financijsku sigurnost roditeljima tijekom tog razdoblja (Gornick i Mayers, 2003., prema Maldonado i Nieuwenhuis, 2020). Jedna od naknada iz sustava socijalne skrbi je zajamčena minimalna naknada koja se priznaje samcu ili kućanstvu, u postotku od osnovice, čija sredstva nisu dovoljna da podmire osnovne životne potrebe. Iznos zajamčene minimalne naknade utvrđuje se na način da se zbroje udjeli članova kućanstva. Za rano sposobnog samohranog roditelja udio iznosi 120%, za samohranog roditelja potpuno nesposobnog za rad udio je 135% osnovice, za dijete u jednoroditeljskoj obitelji 80%, a za dijete samohranog roditelja 90% osnovice (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/2023., čl.27.). U jednoroditeljskim obiteljima s predškolskom djecom, obiteljske naknade imaju značajnu ulogu u kućnom budžetu, posebno kada obitelj nema zaposlenih članova. Siromaštvo je izražen problem, a čak 92% jednoroditeljskih obitelji koje primaju pomoć za uzdržavanje i imaju dijete s teškoćama u razvoju ne može zadovoljiti osnovne potrebe djeteta zbog loše financijske situacije, što je znatno više u odnosu na 59% u dvoroditeljskim obiteljima. Savjetodavne i pomoćne usluge značajno češće koriste jednoroditeljske obitelji (70%), nego dvoroditeljske (50%), što je očekivano s obzirom na izazove s kojima se jednoroditeljske obitelji suočavaju, uključujući manjak podrške drugog roditelja, rizik

od siromaštva i balansiranje između rada i roditeljstva. Mjere upozorenja na propuste u skrbi i odgoju djeteta češće se izriču roditeljima iz jednoroditeljskih obitelji, a nadzor nad roditeljskom skrbi također je češći u tim obiteljima, posebno ako imaju troje ili više djece. Ove mjere ukazuju na povećane izazove i potrebu za podrškom u jednoroditeljskim obiteljima (Šućur i sur., 2015). Zapošljavanje samohranih roditelja predstavlja veliki problem jer poslodavci često izbjegavaju zapošljavanje istih zbog njihovih povećanih potreba i izazova u usklađivanju radne i obiteljske uloge. Državna intervencija, u obliku povlastica za poslodavce koji zapošljavaju samohrane roditelje, mogla bi značajno pomoći u rješavanju ovog problema, no takve mjere trenutno nisu dostupne (Vodogažec, 2000., prema Fišer i sur., 2007). Tradicionalno tržište rada često ne uzima u obzir potrebe obitelji, a fleksibilni radni uvjeti nisu uvijek dostupni u svim sektorima. Ipak, prilagodljivi radni aranžmani, koji omogućuju promjene u radnom vremenu, lokaciju rada i opciju skraćenog radnog vremena, mogu znatno olakšati samohranim majkama da zadrže posao i istovremeno ispunjavaju obiteljske obveze. Ova fleksibilnost pruža zaposlenicima veću kontrolu nad time kada i gdje rade, što im omogućuje lakše usklađivanje poslovnih i privatnih obaveza. Žene češće koriste ove pogodnosti zbog društvenih očekivanja povezanih s majčinstvom, a rezultat je veće zadovoljstvo životom i stabilnost zaposlenja (Shagvaliyeva i Yazdanifard, 2014). Kako bi se smanjila nezaposlenost među samohranim majkama i olakšao njihov ulazak i ostanak na tržištu rada, ključne su mjere obiteljske politike. U tom kontekstu, aktivne politike zapošljavanja igraju važnu ulogu jer su usmjerene na poboljšanje pristupa tržištu rada za ranjive skupine poput samohranih majki. Ove politike uključuju različite intervencije, kao što su posredovanje pri zapošljavanju, profesionalno savjetovanje, usmjeravanje prema otvorenim radnim mjestima, dodatno osposobljavanje i subvencioniranje zapošljavanja, a sve s ciljem olakšavanja njihove integracije u svijetu rada (Martin i Grubb, 2011). Iako u nordijskim zemljama raste broj jednoroditeljskih obitelji, tamo se značajno manji broj tih obitelji oslanja na naknade socijalne pomoći i to iz razloga što u tim zemljama roditelji jednoroditeljskih obitelji imaju veće šanse da će zarađivati na tržištu rada te su uz to bolje zaštićeni u sustavu naknada (Fišer i sur., 2007). Negativni stavovi i stereotipi okoline prema jednoroditeljskim obiteljima mogu dovesti do poteškoća tih roditelja da uspostave svoj kredibilitet, a u slučaju da se stereotipi i negativni stavovi javljaju od strane davatelja socijalnih usluga može se

govoriti i o psihološkim preprekama prilikom ostvarivanja socijalnih prava (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Roditelji djeteta mogu ostvariti pravo na doplatak za djecu, ovisno o ukupnom dohotku članova kućanstva. Ova novčana naknada pomaže u uzdržavanju i odgoju djece. Pravo na doplatak ostvaruje se ako prosječni mjesečni dohodak po članu kućanstva u prethodnoj godini ne prelazi 618,02 eura, što je 140% proračunske osnovice za 2024. godinu, koja iznosi 441,44 eura (Porezna uprava, n.d.). Minimalni iznosi potrebni za mjesečno uzdržavanje maloljetnog djeteta u Republici Hrvatskoj, koje je dužan osigurati roditelj koji ne živi s djetetom, određuju se kao postotak prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama u Hrvatskoj. Ta plaća je 2023. godine iznosila 1.148 eura pa tako za dijete do 6 godina naknada za uzdržavanje iznosi 17% prosječne neto plaće, za dijete od 7 do 12 godina to je 20% prosječne neto plaće i za dijete od 13 do 18 godina 22% prosječne neto plaće (Odluka o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta, NN 48/2023). Prijedlog Zakona o privremenom uzdržavanju predviđa niz izmjena kako bi se poboljšala financijska podrška djeci čiji roditelj ne ispunjava svoju zakonsku obvezu uzdržavanja. Prijedlog zakona nastoji povećati iznos privremenog uzdržavanja na 100% zakonskog minimuma što predstavlja značajno povećanje u odnosu na trenutnih 50%. Ovo povećanje izravno bi poboljšalo materijalnu sigurnost djece i pružilo im bolje uvjete za rast i razvoj. Trenutni prosječni iznos od 100 eura po djetetu smatra se nedostatnim, a prijedlog cilja na osiguranje dostatne potpore iz državnog proračuna. Također, produžuje se trajanje prava na privremeno uzdržavanje. Za razliku od sadašnjeg ograničenja od tri godine, pravo će se priznati sve dok roditelj obveznik ne počne ispunjavati svoje obveze ili dok dijete ne navršši 18 godina. Punoljetna djeca zadržat će pravo na privremeno uzdržavanje ako se školuju, uz uvjet da redovito ispunjavaju svoje obveze, sve do najviše dvadeset i šeste godine života. Također, zakon osigurava trajnu pomoć za djecu s posebnim potrebama, bolestima ili invaliditetom, pružajući im financijsku sigurnost i pristup obrazovanju ili potrebnoj skrbi. Jedna od važnijih izmjena je pojednostavljenje postupka ostvarivanja prava. Prethodno je za dobivanje privremenog uzdržavanja bilo potrebno dokazati da baka i djed po roditelju obvezniku ne doprinose uzdržavanju. Ovaj uvjet, koji je bio predmet kritika, ukida se u prijedlogu, čime se ubrzava proces dodjele prava djeci. Sada će pravo moći ostvariti neovisno o sudskim postupcima protiv baka i djedova. Nadalje,

prijedlog zakona donosi promjenu nadležnosti za rješavanje postupka vezanih za privremeno uzdržavanje. Umjesto Hrvatskog zavoda za socijalni rad, ti će poslovi biti povjereni Agenciji za osiguranje radničkih tražbina, čime se rasterećuje Zavod koji i dalje zadržava nadležnost u zaštiti djece i obitelji. Prijedlog zakona također uvodi mogućnost da roditelj koji duguje iznos uzdržavanja može taj dug vratiti putem javnog rada, ako su drugi načini naplate, poput ovrhe, bili neuspješni. U slučaju smrti obveznika uzdržavanja, dug se neće potraživati od nasljednika koji su i sami bili korisnici privremenog uzdržavanja, čime se dodatno štiti egzistencija djece. Sve ove mjere imaju za cilj poboljšati učinkovitost i pravičnost sustava privremenog uzdržavanja, olakšati pristup ovoj vrsti potpore te osigurati bolju zaštitu dječjih prava i interesa. Na taj način, zakon će doprinijeti smanjenju socijalne isključenosti i osigurati djeci bolju materijalnu sigurnost (Nacrt prijedloga zakona o privremenom uzdržavanju, 2024).

Istraživanje o učincima jednoroditeljstva na djecu u 11 zemalja pokazuje da kvaliteta socijalizacije i sustava podrške značajno utječe na školski uspjeh djece iz jednoroditeljskih obitelji. U zemljama s jakim obiteljskim politikama koje pružaju ravnopravne resurse, poput financijskih sredstava i roditeljskog dopusta, jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima, negativni učinci jednoroditeljstva na školski uspjeh nisu zabilježeni. Primjerice, u Austriji i Islandu, gdje postoji izdašan univerzalni dječji doplatak i roditeljski dopust, djeca samohranih roditelja postižu jednako dobre rezultate kao i djeca iz dvoroditeljskih obitelji. Nasuprot tome, u zemljama poput SAD-a i Novog Zelanda, koje ne provode slične obiteljske politike, djeca samohranih roditelja zaostaju u akademskim postignućima (Pong i sur., 2003., prema Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Većina ispitanica iz istraživanja nezadovoljna je dostupnošću informacija o svojim pravima, a informacije najčešće pronalaze samostalno putem interneta, prijatelja ili privatnih odvjetnika. Razočarane su radom Centra za socijalnu skrb, navodeći nedostatak informacija, neefikasnost i nezainteresiranost službenika. Ispitanice koje su doživjele fizičko zlostavljanje često su nezadovoljne reakcijama policije i pravnog sustava, navodeći neprofesionalnost i nedostatak zaštite (Subotić i sur., 2018). Iz istog se istraživanja može vidjeti da su najčešće potrebe jednoroditeljskih obitelji rješavanje problema s isplatom alimentacije, stambenim pitanjem, zapošljavanjem, vrtićima te većom dostupnosti

informacija o pravima. Majke traže i bolju pravnu i psihološku pomoć, sufinanciranje vrtića i školskih potreba te olakšice za prekovremeni rad ili prekvalifikacije. Neke ispitanice predlažu osnivanje udruga za samohrane roditelje radi podrške i razmjene iskustava, dok su drugi tražili uspostavu savjetodavnih linija dostupnih 24 sata. Gradovi uključeni u istraživanje, poput Zagreba, Dubrovnika i Poreča, pokrenuli su projekte podrške jednoroditeljskim obiteljima, uključujući patronažne sestre, baze podataka o dostupnim uslugama, tečajeve roditeljskih vještina i organizaciju besplatnih aktivnosti za djecu tijekom ljeta. Cilj je olakšati život ovih obitelji kroz kontinuiranu skrb i podršku u zajednici (Subotić i sur., 2018).

7. ZAKLJUČAK

Jednoroditeljske obitelji, posebno one s majkama na čelu, suočavaju se s brojnim socioekonomskim izazovima, uključujući nižu razinu prihoda te veći rizik od siromaštva i društvene stigme. Iako se majke u ovim obiteljima razlikuju prema okolnostima koje su dovele do jednoroditeljskih obitelji, odnosno ili su udovice ili razvedene ili nikad udavane, istraživanja pokazuju da dijele slične poteškoće, posebno u pogledu ekonomskih izazova i društvene podrške. Također, sukobi između roditelja, posebno kada su kontakti rijetki ili konfliktni, dodatno opterećuju majke i negativno utječu na njihovu psihološku dobrobit. Unatoč ovim poteškoćama, mnoge majke se prilagođavaju novim okolnostima i većina ih osigurava stabilan život za sebe i djecu. Promjene u društvenim stavovima prema jednoroditeljskim obiteljima kroz vrijeme pokazuju kako su one u početku bile stigmatizirane i smatrane društvenim problemom, dok se s vremenom, posebice zbog povećanja broja razvoda i osvještavanja problema siromaštva, percepcija promijenila. Međutim, i dalje postoje predrasude, posebice prema majkama koje su rodile izvan braka, dok su udovci i udovice nešto pozitivnije percipirani. Istraživanja potvrđuju kako društvena podrška, ekonomski status i obrazovanje utječu na zadovoljstvo životom samohranih roditelja, a posebno je važno da odgojno-obrazovni sustav i mediji doprinesu smanjenju stigmatizacije. U ovom radu ističe se kompleksnost i višedimenzionalnosti socioekonomskog položaja jednoroditeljskih obitelji i njegov utjecaj na djecu. Jednoroditeljske obitelji se često suočavaju s posebnim izazovima koji mogu imati značajne posljedice za emocionalni,

socijalni i kognitivni razvoj djece. Povećani rizici i izazovi s kojima se suočavaju jednoroditeljske obitelji često su povezani s drugim socioekonomskim čimbenicima kao što su financijska nestabilnost, ograničen pristup resursima i društvenoj podršci te stres koji proistječe iz kombiniranja roditeljskih i profesionalnim obaveza. Također, razlike u ishodima djece često ovise o dostupnosti i kvaliteti formalnih i neformalnih sustava podrške, uključujući državne politike, socijalne usluge i podršku šire obitelji. Kako bi se ublažili negativni učinci i poboljšali rezultati za djecu iz jednoroditeljskih obitelji, nužno je razvijati i implementirati politiku koja uzima u obzir specifične potrebe ovih obitelji. Politike koje nude financijsku pomoć, pristup kvalitetnim obrazovnim i socijalnim uslugama te podršku za balansiranje obiteljskih i profesionalnih obaveza mogu značajno doprinijeti poboljšanju socioekonomskog položaja ovih obitelji.

Tablica slika

Slika 2.1.: Udio obitelji s djecom u Republici Hrvatskoj u ukupnom broju obitelji 2021. godine.....	3
Slika 3.1.: Postotak odabranih tipova kućanstava u materijalnoj deprivaciji prema odabranim stavkama u Republici Hrvatskoj 2023. godine.....	10

10. LITERATURA

1. Ajduković, M. (2008). Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. *Revija za socijalnu politiku*, 15(3), 395-414.
2. Ajduković, M., Matančević, J., Rimac, I. (2017). SIROMAŠTVO DJECE IZ PERSPEKTIVE STRUČNJAKA: UČINCI I MOGUĆNOSTI DJELOVANJA. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2), 277-308.
3. Brady, D., Burroway, R. (2012). Targeting, universalism, and single-mother poverty: A multilevel analysis across 18 affluent democracies. *Demography*, 49(2), 719-746.
4. Burić, H. (2007). Jednoroditeljske obitelji. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 13(50), 33-35.
5. Državni zavod za statistiku (2022). *Stanovništvo po gradovima i općinama* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>
6. Državni zavod za statistiku (2024). *Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2023* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/zivotni-uvjeti-dohodak-i-socijalna-iskljucenost/zivotni-uvjeti-dohodak-i-socijalna-iskljucenost/>
7. Džono Boban, A., Beg, M. (2014). Istraživanje potreba jednoroditeljskih obitelji u gradu Dubrovniku. *Epoha zdravlja: glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova*, 7(1), 7-7.

8. European Commission (2021). *How many single-parent households are there in the EU?* Posjećeno 21.8.2024. na mrežnoj stranici Eurostata: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210601-2>
9. European Commission (2024). *Household composition statistics*. Posjećeno 21.8.2024. na mrežnoj stranici Eurostat Statistics Explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_composition_statistics&curid=29071&oldid=606220#Presence_and_number_of_children
10. Fišer, S., Marković, N., Radat, K., Ogresta, J. (2007). „Za“ i „O“ jednoroditeljskim obiteljima. *Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET*.
11. Galić, R., Družić Ljubotina, O., Sušac, N. (2022). Neke odrednice psihološke dobrobiti majki iz jednoroditeljskih obitelji. *Socijalna psihijatrija*, 50(3), 320-349.
12. Grozdanić, S. (2000). Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka. *Ljetopis socijalnog rada*, 7(2), 169-182.
13. Jančić, A., Jurišić, K., Lončarić, A. (2019). Postmoderna i promjene u braku i obitelji. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3(3.), 163-163.
14. Jovović, I., Širanović, D. (2009). Samohrani otac. *Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja „LET“*
15. Maldonado, L. C., Nieuwenhuis, R. (2020). Dual-earner family policies at work for single-parent families. *The Palgrave handbook of family policy*, 303-330.
16. Martin, J. P., Grubb, D. (2001). What Works and for Whom: A Review of OECD Countries' experiences with active labour market policies. *Swedish economic policy review*, 8(2), 9-56.
17. Miljević-Riđički, R., Pavin Ivanec, T. (2008). Životna prilagođenost majki u različitim tipovima jednoroditeljskih majčinskih obitelji te kognitivna uspješnost njihove djece. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 17(3 (95)), 553-571.

18. Mrnjavac, A. (2014). Utjecaj jednoroditeljske obitelji na emocionalne i ponašajne probleme djece predškolske dobi. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 63(3), 433-452.
19. Nacrt prijedloga zakona o privremenom uzdržavanju (2024). Zagreb: *Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike*
20. Nieuwenhuis, R. (2020). The situation of single parents in the EU.
21. Odluka o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta. *Narodne novine*, br. 48/2023
22. O'Neill, R. (2002). The fatherless family. *CIVITAS–The Institute for the Study of Civil Society, London*.
23. Opačić, A., Jovović, I., Majstorić, K. (n.d.). *Kvaliteta života jednoroditeljskih obitelji u Republici Hrvatskoj: Rezultati istraživanja*. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.
24. Pećnik, N., Raboteg-Šarić, Z. (2010). Stavovi prema samohranom roditeljstvu. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 5-25.
25. Porezna uprava. (n.d.) *Doplatak za djecu*. Posjećeno 26.8.2024. na mrežnoj stranici e-Građani: <https://gov.hr/hr/doplatak-za-djecu/702?lang=hr>
26. Subotić, A., Šogorić, S., Vuletić, S. (2018). Utvrđivanje potreba jednoroditeljskih obitelji u hrvatskim zdravim gradovima - akcijsko istraživanje hrvatske mreže zdravih gradova. *Acta medica Croatica*, 72 (2), 161-169.
27. Shagvaliyeva, S., Yazdanifard, R. (2014). Impact of flexible working hours on work-life balance. *American Journal of Industrial and Business Management*, 4 (1), 20-23.
28. Šućur, Z. (2005). Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 29 (1), 37-58.
29. Šućur, Z. (2014). Stari i novi siromasi u hrvatskom društvu: empirijski uvid. *Bogoslovska smotra*, 84 (3), 577-610.

30. Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., Babić, Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: UNICEF.
31. Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET. (2007). *Radna uloga jednoroditeljskih obitelji: Kodeks dobre prakse za poslodavce i vlade*. Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET.
32. Weinraub, M., Kaufman, R. (2019). Single parenthood. U M. H. Bornstein, *Handbook of parenting* (str. 271-310). New York: Routledge.
33. Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama. *Narodne novine*, br. 85/2022
34. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 71/2023